

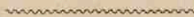
De zending onder de volken der aarde.

<https://hdl.handle.net/1874/354996>

DE ZENDING

ONDER

DE VOLKEN DER AARDE.

III. AFRIKA.

1. OOST-AFRIKA.

Met de beschouwing van een nieuw werelddeel hebben wij ditmaal aan te vangen, Afrika, een tot heden toe onbeschrijfelijk ongelukkig deel der aarde. Naar de meest waarschijnlijke berekening heeft het eene bevolking van ruim 200 millioen, voor een deel Mahomedanen, voor een ander deel blinde heidenen. Vele landen er van zijn nog nimmer door Europeanen bezocht en van het binnenland weten wij tot nu toe weinig of niet. 't Zijn alleen de kusten, die bekend zijn en waar dan ook hier en daar Evangelie-boden werkzaam zijn. Om u iets van hunne werkzaamheid te doen hooren, wil ik achtereenvolgend een blik u doen slaan op de Oost-, de Zuid- en de Westkust. Over het Noorden sprak ik vroeger reeds. (1) Toen wij het

(1) De zending o. d. v. d. a. II. 1 bl. 6 en volg.

[126]

westelijk deel van Azië, Klein-Azië, Syrië en aangrenzende landen beschouwden, die landen waar het eens licht was, maar nu weer treurig duister, zeide ik, dat dit helaas! ook van Noord-Afrika geldt. In de derde en vierde eeuw onzer jaartelling waren daar bloeiende christen-gemeenten, maar later hebben de navolgers van MAHOMED het geheel overstroombd en tot nu toe is het bijna geheel Mahomedaansch gebleven. Maar ook verder nog hebben deze hunne veroveringen voortgezet, zoo als de zendingkaarten ons te zien geven, waar bijna het geheele noorden met de gele kleur is geteekend. Nagenoeg een derde deel der bevolking van Afrika is dan ook Mahomedaansch. Over die bevolking in 't algemeen wil ik nog eenige opmerkingen doen voorafgaan om dan verder Oost-Afrika meer in 't bijzonder u te leeren kennen.

Zoo als ik reeds zeide, is Afrika tot nu toe weinig bekend. Niet veel meer dan de kustlanden, het vijftigste gedeelte van het geheel, is door Europeanen bezocht, hoewel vooral in den laatsten tijd pogingen worden aangewend om meer in 't binnenland door te dringen. Door die reizigers, van welke LIVINGSTONE de meest beroemde is, heeft men er iets van leeren kennen, maar deze berigten zijn hoogst treurig. Vindt men in de noordelijke streken, ook hier en daar aan de kusten

vele Mahomedanen, het grootste gedeelte van de bewoners zijn heidenen en deze staan op een zeer lagen trap. Er is hier niets van dat beschaafde heidendom, dat wij vroeger in China en Indië leerden kennen. Eenige voorstelling hebben zij van een hoogsten God, die alles geschapen heeft, maar zij bemoeijen zich verder niet met Hem. God is te goed, zeggen zij, om iemand, wie hij ook zij, kwaad te doen. De booze geest doet dit en dezen moet men door toovermiddelen afweren. Hunne gansche godsdienst bestaat dan ook eigenlijk in die afwering van het kwade en is zoo in den grond duivelsdienst. Allerlei van die middelen hebben zij, die zij Fetischen noemen en waaraan zij offeren. Alles kan tot zulk een Fetisch worden. Nu eens zijn het dieren, als slangen, tijgers, dan eens een schoone boom, dikwijls ook ruwe van hout of gom gemaakte menschenbeeldjes. Maar ook een eenvoudige stok, potten, flesschen, beenderen, horens, vederen, gebroken messen kunnen een Fetisch zijn. Elk land, elk dorp heeft zijnen algemeenen Fetisch, maar ook ieder mensch zijnen bijzonderen. Tot dezen bidt men om alles, dien vertrouwt men alles toe, dezen vreest men te mishagen en brengt men offers van dieren, ook wel van kinderen, tweelingen b. v. worden altijd hem ter eer geslagt. Op die wijs zoekt de

arme, ongelukkige bevolking van Afrika rampen van zich af te weren en tijdelijke zegeningen te verkrijgen, maar 't zal wel geen bewijs behoeven dat die Fetisch-dienst, zoo als men dezen vorm des heidendoms noemt, niet den minsten zedelijken invloed uitoefent op hart en leven. Treurig is het dan ook met de zedelijkheid bij hen gesteld. In de hoogste mate zijn de negers, zoo heeten de meeste bewoners van midden-Afrika, overgegeven aan ontucht, onmatigheid, diefstal en wraakgierigheid. En is zoo hun godsdienstige en zedelijke toestand zeer beklagenswaardig, niet minder is het hun maatschappelijke. Hij is dit wel inzonderheid door de slavernij, dien vloek van Afrika. Voor weinige jaren berekende men, dat er jaarlijks 250,000 zoo mannen als vrouwen naar buiten in slavernij werden weggevoerd en moge dit in den laatsten tijd wat verminderd zijn, 't getal is nog altijd veel te klein, als wij wilden opgeven, hoe velen er jaarlijks slaven worden. Want ziet, zij worden daartoe niet alleen naar Azië en Amerika verkocht, ook binnenslands worden zij gekocht, ja wat nog meer is, gestolen, geroofd. Zoo zijn onder de Galla-negers aan de oostkust de huizen ver uiteen gebouwd, wegens de vijandschap, waarin zij met elkander leven en omdat men in dat opzigt zijn naasten buurman, ja zijne naaste betrekkingen

niet vertrouwen kan. Hoewel de kinderen aan de zijde van hunne ouders slapen, wordt er toch jaarlijks een groot aantal door de menschen-dieven gestolen, die des nachts de muren van het huis doorbreken, de ouders een groot stuk hout op den nek werpen en hun de kinderen dan ontnemen. In vele huizen slapen die kinderen op kruiswijs gelegen balken in het bovenste gedeelte van het huis, maar de menschen-dieven dringen ook tot daar door. En wanneer de muren van het huis te dik zijn om door te breken, graven de roovers des nachts eene gracht om het huis en steken het in brand. Wanneer nu de bewoners er uitspringen vallen zij in de gracht en worden met hunne kinderen gegrepen. De eene broeder verkoopt de kinderen van den anderen en de menschen worden gestolen, als zij van het eene dorp naar het andere gaan. Soms worden oorlogen gevoerd alleen om slaven te maken, die of in 't binnenland in harde dienstbaarheid blijven of aan de kusten aan de slavenhandelaars verkocht worden, die er niettegenstaande alle wetten daartegen, altijd nog zijn en de ongelukkige negers ver van hun vaderland wegvoeren.

Zoo hoorden wij iets van den godsdienstigen, den zedelijken en maatschappelijken toestand der bewoners van Afrika en wat dunkt u nu? Zou

het geen krachtige opwekking voor ons zijn om te bidden: Vader, Uw koningrijk kome? Is de meest oppervlakkige blik, dien wij op hunne ellende werpen, niet meer dan genoeg om een diep medelijden met die millioenen onzer natuurgenooten ons te doen hebben en het vurig ons te doen verlangen, dat het licht des Evangelies opga over die duisternis? Helaas! 't schijnt er nog op zoo weinige plaatsen; 't schijnt er nog vaak zoo flauw. De meeste lichtstralen vertoonen zich in het zuiden, enkele ook in 't westen; wij hooren daarvan later, maar op de Oostkust, waarmede wij nu in 't bijzonder ons gaan bezig houden is het schier nog alles nacht en donkerheid.

EGYPTE.

Die Oostkust langs reizende komen wij, als wij van boven af beginnen het eerst aan een land, welks naam wij van onze vroege jeugd af hoorden, Egypte. In dat land, reeds uit de aartsvaderlijke tijden ons bekend, werd al vroeg het Evangelie gepredikt en in Alexandrië en andere plaatsen waren spoedig bloeiende gemeenten. Later heeft het gedeeld in het lot van alle naburige staten en is het Mahomedaansch geworden, wat het tot heden toe gebleven is. Wel is er nog een overblijfsel der christenen, Koptische christenen ge-

naamd, maar hun christendom verdient nauwlijks dien naam, en menigmaal gebeurt het, dat er van hen uit armoede en vertwijfeling tot het Mahomedaansch geloof overgaan. De pogingen om licht onder hen te verspreiden, hebben nog weinig gebaat. In de vorige eeuw hebben de Hernhutters er gearbeid, maar moesten in 1783 na een dertigjarigen moeilijken en grootendeels vruchtelozen arbeid er hun werk staken. Niet veel meer vrucht werd van latere pogingen gezien. In de hoofdstad Caïro, eene groote, levendige handelstad, bevinden zich nog altijd eenige zendelingen, meer echter op hoop van beter tijden dan wegens voor 't oogenblik gelukkig slagen. Toch luiden de laatste berigten iets gunstiger en spreken van meer opwekking onder de Koptische christenen. En ook het vroeger reeds door hen uitgestrooid zaad bleef niet geheel zonder vrucht. In Caïro rigtten zij scholen op en daaronder ook eene inrigting van hooger onderwijs voor de Kopten en hunne geestelijken, en een kweekeling van die inrigting was het, die door het geestelijk opperhoofd naar Abyssinië, een land, waarvan wij zoo aanstonds zullen hooren, gezonden werd, toen men hem van daar als naar gewoonte een opperpriester kwam vragen. Maar al zien wij dan ook in Egypte een enkele lichtstraal, toch is van daar op de vraag:

»Wachter! wat is er van den nacht?» nog niet anders dan dit droevig antwoord te geven: »nog is het nacht.»

ABYSSINIË.

Ik noemde u daar den naam van Abyssinië. Dit land ook Habesch geheeten, is een zeer merkwaardig. Het ligt een heel eind bezuiden Egypte, maar van het daar tusschen liggende Nubië met een meerendeels Mohamedaansche bevolking van ruim drie millioen is helaas! van zendingsarbeid niet te verhalen. In Abyssinië daarentegen werd het christendom reeds vroeg gebragt, en, wat vooral dat land zoo merkwaardig maakt, tot heden toe is het er gebleven, al is het dan ook zeer verbasterd. Abyssinië is het eenige christelijke land van Afrika. Twee jongelieden, FRUMENTIUS en AEDESIUS geheeten, hebben daar reeds in het begin der vierde eeuw het Evangelie gepredikt. Met meerderen waren zij er gekomen om een ontdekkingsreis te doen, die anderen werden door de Abyssiniërs gedood, om hunne teedere jeugd werden zij gespaard. Spoedig kwamen zij bij den koning in groot aanzien, en toen hun nu eenigen tijd later vrijheid werd gegeven, om in hun land weder te keeren, weigerde FRUMENTIUS daarvan gebruik te maken. Hij bleef in Abyssinië, predikte er het

Evangelie en werd de grondlegger der Abyssinische kerk. Die kerk nu is tot op den huidigen dag gebleven. Wel is zij jammerlijk verbasterd, en heerscht er treurige onkunde bij de geestelijkheid en bij het volk. CHRISTUS staat er geheel op den achtergrond en een menigte heiligen worden er vereerd. Voorts wordt benevens den Zondag ook de Sabbath gevierd, en zijn de besnijdenis en de onthouding van het vleesch van onreine dieren nog in gebruik. In het begin der zeventiende eeuw hebben de Jesuïten pogingen aangewend, om dit land aan de Roomsche kerk te onderwerpen, die echter mislukten. In de laatste zestig jaren, zijn de Protestanten het zich gaan aantrekken en al hebben hunne pogingen tot nu toe niet veel uitgewerkt, toch bleven zij niet geheel zonder vrucht. Merkwaardig is de aanleiding tot het begin hunner werkzaamheid. Een Abyssiniër, ABI RUMI geheeten, verzelde in 1808 een beroemden reiziger door Afrika, maar bleef in Caïro, de daar straks u genoemde hoofdstad van Egypte, ziek achter. Daar werd hij door den toenmaligen Franschen consul ASSELIN liefderijk opgenomen met de belofte, dat, indien hij herstelde, hij bij hem blijven mogt. Dit geschiedde en nu liet die consul hem de heilige schrift in de Amharische taal, die in het zuiden van Abyssinië gesproken wordt, overzetten.

Zelf zonderde hij zich daartoe tweemaal 's weeks met hem af. In tien jaren was dit moeilijke, maar grootsche werk volbragt en toen nu het handschrift daarvan aan het Britsche en Buitenslandsche Bijbelgenootschap te Londen vertoond werd, zorgde dat niet alleen voor een bijbedruk in de Amharische taal, maar gaf ditzelfde ook aanleiding om een zending onder de Abyssiniërs te Leproeven. Twee zendelingen KUGLER en GOBAT, van welke de laatste later Protestantsch bisschop van Jeruzalem werd (1), trokken er in 1829 heen. De eerste stierf er spoedig, maar GOBAT is er drie jaar gebleven en was er dien tijd »onder roovers en moordenaren, in ziekte, honger en naaktheid, onder wilde dieren en in woestijnen, kortom onder de gevaarlijkste omstandigheden des levens een toonbeeld van de bewarende zorg der goddelijke voorzienigheid.” Toch had zijne werkzaamheid er voor 't oogenblik nog weinig gevolg en zag hij zich gedrongen na dien tijd vooral door de beginselen eener landziekte, die in Abyssinië vele slagtoffers maakt, een land te verlaten, waarvoor zijn hart nog altijd warm klopt. In 1839 volgde drie nieuwe zendelingen hem op, ISENBERG, BLUMHARDT en KRAPP. Eerst werkten zij er voorspoedig,

(1) Zie over hem zending o. d. v. d. a. II. 1 bl. 22.

maar toen het volk begon te begrijpen, dat men veranderingen in hunne kerk wilde maken, openbaarde zich een algemeen misnoegen, dat zoo hevig werd, dat de zending opgeheven moest worden. KRAFF begaf zich toen nog verder zuidwaarts, waar wij straks van hem zullen hooren. In Abyssinië zelf werd later het werk weder voortgezet door zendelingen van de »Pelgrimszending op St. Chrischona.” (1) Door toedoen van GOBAT kwamen er eerst vier, later zes, die door THEODOROS den koning, die langzamerhand geheel het land aan zich onderworpen had, met groote vriendelijkheid werden ontvangen. Later kwamen er van Engelsche en Schotsche genootschappen nog meer zendelingen, bepaaldelijk om onder de Joden, die er in grooten getale worden gevonden, te arbeiden. In den aanvang beloofde zoo wel de eene als de andere arbeid veel vrucht en vooral de Duitsche zendelingen waren onuitputtelijk in den lof van koning THEODOROS. Maar ook hier bleek op treffende wijs de waarheid van het woord der Schrift: »'t is beter tot den Heer toevlugt te nemen, dan op prinsen te vertrouwen” Eerst was het een Engelsch zending onder de Joden STERN,

---

(1) Zie over deze zending: 'Maandberigt van het Ned. Zend. Gen. 1866 n°. 12.

die het ongenoegen van THEODOROS zich op den hals haalde; later vielen ook sommige van de Duitsche zendelingen bij hem in ongenade en de meeste, ten laatste allen werden gevangen genomen. Toen herhaalde verzoeken van de Engelsche regeering om hen los te laten, niet baatten, is daardoor eindelijk een oorlog met Engeland ontstaan, die in 1868 met de nederlaag en den dood van THEODOROS eindigde. Die THEODOROS, zegt een der zendelingen van hem, is ongetwijfeld de merkwaardigste man, die ooit in Abyssinië leefde. Hij is een werktuig in de hand Gods, wel is waar in de eerste plaats tot uitoefening zijner strafgerigten. Maar toch blinkt in hem ook thans nog dikwijls een regt koninklijke geaardheid uit en enkele zijner gedachten, woorden en daden toonen, ook in zijne ongunstigste oogenblikken, als schitterende bliksemstralen, de ware grootheid, waartoe hij had kunnen komen, indien hij een' anderen weg had ingeslagen! Zeker toonde hij dat ook daarin nog, dat hij voor zijnen dood de gevangen zendelingen losliet, die hij, als hij gewild had, uit wraak had kunnen dooden. Ten gevolge van dien oorlog moesten zij toen allen het land verlaten, dat na dien tijd aan regeeringloosheid ten prooi werd. Enkele zijn er later teruggekeerd, vooral ook omdat de zending onder de Joden niet zonder

hoop voor de toekomst is. Ook zendelingen van St. Crischona zijn er weer gaan arbeiden. Van Jeruzalem af willen deze in het binnenland van Afrika doordringen langs een weg door hen »de Apostelweg» genaamd. Op de voornaamste plaatsen vestigen zij zich en geven zulk eene vestiging den naam van een Apostel. Zoo heet hun eerste station te Alexandrië, dat van Mattheus enz. Mogten zij op die wijs steeds dieper in Oost-Afrika doordringen, ook in dat Abyssinië, dat land, waaruit volgens een oude legende de kamerling kwam, door PHILIPPUS gedoopt en waarheen dezelfde gedoopt zijnde, terugreisde om er de eerste prediker des Evangelies te zijn en alzoo dit merkwaardig, maar thans nog zoo diep ongelukkig land in werkelijkheid worden, wat het reeds vijftienhonderd jaren en vooral in den laatsten tijd daarvan alleen in naam was, een christelijk land.

Wanneer wij nu van Abyssinië af den blik zuidwaarts rigten, dan kan ik u helaas! met een enkel woord den toestand van het Godsrijk op de oostkust van Afrika beschrijven. Aan de gansche oostkust van Afrika tot aan Port-Natal in het zuiden is nog geen christelijke zending, slechts hier en daar een eenzame heidenbode, terwijl men er nog op enkele plaatsen, aan de Portugezen onderworpen, Roomsch-Katholieke kerken vindt.

En toch kan het ook aan de protestantsche christenen niet verweten worden, dat zij die landen vergaten. Meer dan eens werden door hen pogingen aangewend om het christendom er te brengen, maar tot nu toe te vergeefs. Het was daarom niet vreemd, dat toen voor eenige jaren LUDWIG HARMS te Hermansburg zijne zendingen tot de heidenen begon te zenden, zijn oog het eerst op den nog onbebouwen akker aan de kust van Oost-Afrika viel. Maar ook zijne boden hebben er zich niet kunnen vestigen. Het grootste bezwaar behalve de warme, verzengende luchtstreek daarvoor is, dat de geheele kust door Mahomedanen bewoond wordt, die er als overal zeer vijandig tegen het christendom zijn. Hun opperhoofd, de Sultan van Mascat, wiens gebied behalve in Azië ook langs die oostkust van Afrika zich uitstrekt, was het voor eenigen tijd minder, en toen heeft de straks u genoemde zendingeling KRAFF, nadat hij uit Abyssinië verdreven was, daar zijn arbeid pogen te vervolgen. Twaalf jaren lang van 1845 tot 1857 is er door het Engelsche kerkelijk genootschap gearbeid. Zij zonden KRAFF in REBMAN en andere zendingen versterking, maar niet dan klagten kwamen er van dit zendingveld. »Ik dacht, ik arbeidde te vergeefs en verteerde mijne kracht vruchteloos en onnut, hoewel mijne zaak des Heeren en mijn

ambt mijnes Gods is." (1) Dit is de toon, die in al hunne berigten gehoord wordt en vooral in een schrijven, dat zij in 1854 aan het genootschap zonden, het in bedenking gevende of de tijd voor Oost-Afrika nog wel gekomen was, of het niet beter zou zijn de zending op te geven. Zij ploegden er als op rotsen, slechts een heiden, ABE GUNDSCHÉ genaamd, was door hen gedoopt. 't Was juist in dien tijd, dat de zendingsboden van HARMS er aan kwamen. Geen wonder, dat REBMAN en de anderen hun den raad gaven, niet in streken zich te vestigen, die zij zelve dachten te verlaten. Zij gaven aan dien raad gehoor en begaven zich toen meer zuidwaarts, waar wij hen later zullen terugvinden. De zendelingen van het Engelsche genootschap bleven er nog 3 jaren. De bestuurders toch wilden van geen opheffing van de zending hooren en wezen hun bezwaarde en in hun oog kleinmoedige zendelingen op andere akkers, als die in West-Afrika, in de Zuidzee, waar ook zoo lang zonder zichtbare vrucht gearbeid was. Zij bleven dan. Maar nu stierf in October 1856 de hun goedgezinde Sultan. Spoedig raakten nu de wilde heidenen meer in 't binnenland in oproer. In Febr. 1857 stroomden zij

---

(1) JESAJA 49: 4 naar de vertaling van LUTHER.

in wilde horden naar de zee kust, roovende en plunderende en verbrandende. De zendelingen moesten vlugten, wilken zij niet in een oproer nutteloos hun leven verliezen. Maar was dit treurig, treuriger nog was, wat zij als het gevolg van een twaalfjarige werkzaamheid zagen. Niet een eenig mensch was er, schrijven zij, die eenig leedwezen over ons vertrek te kennen gaf en zelfs de heidensche vrouw van ABE GUNDSCHÉ (hun eenige doopeling) scheen slechts met ééne gedachte vervuld te zijn, de hoenders en een paar waterkruiken zich toe te eigenen, die zij moesten achterlaten. De twee toen zich daar nog bevindende zendelingen begaven zich daarop naar een nabij gelegen eiland. »Toch ben ik zeker,» schreef een hunner, »dat de Oost-Afrikaansche zending niet werkelijk opgegeven, maar slechts voor een tijd afgebroken is, tot de Heer de deuren weder opent niet meer door Mahomedaansche hulp, maar door de hand eener christelijke magt.» Die hoop is wel is waar nog niet vervuld. Toch zien wij eene lichtstraal in het feit, dat REBMANN later weer is teruggekeerd, dat zijn vroegere medearbeider KRAPP door twee Engelsche en twee Duitsche zendelingen het vroeger gestaakte werk trachtte voort te zetten en dat, al schijnen de Wanika's onder wie zij tot nu toe arbeidden, het Evan-

gelie zeer vijandig, de meer in 't binnenland wonnende Galla-negers een vruchtbaarder arbeidsveld beloven. Naar het bij de kust gelegen eiland Zanzibar, waar de Sultan van Maskat woont, begaf zich voor weinige jaren (1864) de Protestantsche Engelsche bisschop TOZER, nadat een zending door zijn wakkeren voorganger MACKENZIE meer in 't binnenland aangevangen, was opgeheven. Het schijnt zijn plan te zijn, de enkele op zich zelve staande Evangelieboden aan de kust tegenover Zanzibar, nader tot elkander te brengen en dus te beproeven onder de Galla-negers eene zending te vestigen. Moge hem of anderen na hem dit eerlang gelukken, en het God behagen dat weldra over die nu nog zoo donkere kust het licht des Evangelies opga, en van daar verder over de nog onbekende, maar toch in onzen tijd, al is het langzaam, meer bekend wordende binnenlanden zich verspreide.

MAURITIUS EN MADAGASKAR.

Wanneer wij bij onze reis langs Afrika's oostkust op het vaste land bleven, dan zouden wij hier kunnen eindigen, want verder op langs die kust tot aan Port-Natal in het zuiden bevindt zich geen enkele Evangelische zendingspost meer, maar ten oosten van die kust liggen nog een paar

eilanden, waar dit wel het geval is, het kleine Mauritius en het groote Madagascar, van welk laatste vooral veel belangrijks, bedroevends zoo wel als verblijdends te zeggen is.

Mauritius, een klein eiland nog oostelijker dan Madagascar, is daarom merkwaardig en belangrijk, omdat het thans geheel aan Engeland onderworpen is, en nu een toevlugtsoord voor zendelingen, zoo wel als vervolgde christenen, zoo menigmaal het hun op de oost-kust van Afrika te heet wordt. In de hoofdstad Port-Louis is eene Evangelische en Roomsch-Catholijke Kerk en behalve zendelingen, die er tijdelijk zich ophouden, zijn er daar ook voor vast gevestigd, die er met vrucht onder de heidensche bevolking arbeiden.

Naar dat Mauritius begaven zich ook de zendelingen, die in 1836 van het tusschen dit eilandje en het vaste land van Afrika gelegen Madagascar moesten vlugten. In de gansche nieuwe zendingsgeschiedenis, is geen land belangrijker dan dit. Een groot eiland is het, bewoond door onderscheiden volken, van welke de Hova's de magtigste zijn. Het getal inwoners wordt op 4 à 6 millioen berekend. In het begin dezer eeuw regeerde over de Hova's een kloek vorst, RADAMA geheeten. Na het overlijden zijns vaders was hem een groot rijk ten deel gevallen, dat zich steeds uitbreidde, zoo-

dat hem vier vijfde deel van het geheele eiland onderworpen was, terwijl hij het voornemen koesterde het zich geheel te onderwerpen. Ook met Europesche volken sloot hij verbindtenissen, vooral met de Engelschen en deze maakten van die gelegenheid gebruik om er eene zending te vestigen. In 1818 kwamen er de eerste twee door het Londonsche zendelinggenootschap uitgezonden. De koning begunstigde hun werk, vooral het oprigten van scholen, waardoor hij algemeene beschaving zocht te verspreiden. In 1832 telde men reeds 10,000 Madagascaren, die lezen konden. Ofschoon RADAMA zelf het christendom niet aannam, dreef hij met de afgoderij den spot. Zoo gaf hij eens, toen men hem om een kleedingstuk voor een afgod verzocht, ten antwoord: »die god moet dan toch al heel arm zijn, als hij zich niet eens een stuk kleeding verschaffen kan. Zoo hij in waarheid god is, dan dient hij zelf daarvoor te zorgen». Onder de regeering van dezen verlichten koning maakte het christendom op Madagascar spoedig groote vorderingen, maar het behaagde aan God een tijd van zware beproeving voor deze jeugdige christenen te doen aanbreken. In 1828 stierf RADAMA en werd opgevolgd door eene zijner vrouwen de bloeddorstige RANAVALONA, die het christendom zeer vijandig was. In den beginne zocht zij het

met list tegen te werken, als eens Keizer JULIANUS, de afvallige. Zoo verbood zij alle christelijk onderwijs op de scholen, en gaf in 1832 het bevel, dat alle onderwijzers bij het leger moesten worden ingelijfd. Nog altijd gingen de zendelingen onder wie inzonderheid een JONES uitmuntte met hun werk voort. Maar eindelijk brak de vreeselijkste vervolging uit. In Februari 1835 begaf een aanzienlijk opperhoofd zich tot de koningin met de klagt, dat door den invloed der vreemdelingen de goden des lands werden gesmaad, dat vele Madagezen aan hunne zijde zich schaarden en dat zij met behulp der legermagt, die uit hun land te wachten stond, weldra zich van het gansche eiland zouden meester maken. Om nu dezen boozen dag, dien hij zich zeer nabij voorstelde, niet te beleven, verlangde hij van de koningin eene scherpe speer, ten einde zich daarmede het hart te doorboren. De koningin, door deze ontmoeting zeer getroffen, verklaarde plegtig, dat zij het christendom, al ware het ten koste van iederen belijder er van zou uitroeijen. En weldra toonde zij, dat het haar met dat zeggen ernst was. Bijbellezen, bidden, zelfs het denken aan wat zij vroeger geleerd hadden, werd nu den christenen verboden. In acht maanden tijd werden er meer dan duizend omgebracht, maar nu bleek het ook, dat het christen-

dom aldaar gepredikt niet ijdel was. Vele der vervolgden betoonden den krachtigsten geloofsmoed en ondergingen liever alles, dan dat zij ontrouw werden aan hunne belijdenis. Zoo o. a. een aanzienlijk opperhoofd RAFARALAHY geheeten. Alle aangewende pogingen om hem de namen zijner geloofsgenooten te doen opgeven waren vruchteloos. » Hier ben ik, » zeide hij, » de koningin doe met mij naar haar welgevallen, doch mijne vrienden verraden, dat wil ik niet. » Toen kort daarop den geregtsdienaren gelast werd hem ter dood te brengen waren zij niet weinig getroffen door zijne kalme gemoedsgesteldheid, want als zij hem naar de strafplaats henen leidden, sprak hij tot hen van JEZUS CHRISTUS en hoe zalig hij zich gevoelde bij de gedachte, dat hij Hem nu weldra zien zou, die uit liefde ook tot hem was gestorven. Zelfs toen men al gereed stond met spiesen hem te doorsteken, zond hij nog zijne vurige gebeden voor zijn vaderland, zijne vervolgde broeders en zijn eigene ziel ten hemel. Van degenen die even als hij werden omgebracht, stierven de meesten een dergelijken heldendood. Velen vlugten naar Mauritius, maar er waren er ook, die voor dat zij Madagascar verlaten konden, gegrepen werden en dan op de wreedaardigste wijs ter dood gebracht. Zoo werden er met het hoofd naar be-

neden in diepe kuilen geworpen en met kokend water overgoten; anderen werden op eene hooge rots gebracht en aan een touw hun aan 't lijf gebonden over den rotswand gehangen. Dan werd hun gevraagd, of zij wilden ophouden te bidden. En telkens als een hunner, er waren er eens veertien, »Neen'' zeide, doorsneed het opgeheven mes het touw, en stortte de ongelukkige in de diepte neder. Maar niemand hunner kocht met een »Ja'' zijn leven. Zoo werden de arme christenen gruwelijk vervolgd, toch hield het christendom stand, ja breidde zelfs onder de vervolging zich uit en werd alzoo eene profetie vervuld, van een der raadslieden der wreede koningin, die haar gezegd had: de aard der godsdienst van deze lieden brengt mede, dat hoe meer gij er doodt, zij des te meer in aantal toenemen.

De waarheid van dit woord bleek treffend bij den dood van RANAVALONA in 1861. Waren er toch voor de verdrijving der zendelingen in 1836 mogelijk een vijftigtal christenen, toen werden zij er reeds ten getale van 5000 gevonden. Wel verre dat het haar gelukte, de christenen te verdelgen, ging het met dezen als eens met Israël in Egypte, hoe meer zij het verdrukte, hoe meer zij vermeerderden. Opmerkelijk is het, dat dit geschiedde met een volk aan zichzelf overgelaten; indien ergens dan bleek hier op treffende wijze

de kracht van Gods woord en van het eenvoudig, oprecht gebed. Door die middelen breidde ook onder de hevigste vervolgingen het Godsrijk op Madagascar, voorspoedig zich uit. Groot was nu echter de vreugde van de gedurende zoo vele jaren verdrukten, vervolgden, gejaagden toen met den dood der oude koningin die vervolgingen een einde namen. Alles scheen nu een betere toekomst te beloven. Van haren zoon en opvolger RAKOTO, die onder den naam van RADAMA II den troon beklom, hadden de zendelingen en onder deze inzonderheid ELLIS, die in den tijd der vervolgingen driemaal gelegenheid had gehad, Madagascar te bezoeken, de gunstigste verwachtingen. Wel was hij zelf geen christen, maar herhaaldelijk had hij zich den beschermer der verdrukten betoond, zoodat het bij hen en hunne vrienden dan ook groote blijdschap verwekte, toen hij de plaats zijner moeder had ingenomen. Die gunstige verwachtingen werden echter niet vervuld. Wel gaf hij aanstonds aan de zendelingen vrijheid om naar Madagascar weder te keeren en wij kunnen ons voorstellen, met welk eene dankbare vreugde het Londonsche zendelinggenootschap van die vergunning gebruik maakte. In 1862 kwam ELLIS er met vier anderen en werd het jaar daarop nog weder door vier gevolgd. Maar voor wie hun

arbeid gezegend werd, niet voor den koning, die hoe langer zoo meer aan dwaasheden en uitpattingen van allerlei aard zich overgaf, tot dat hij, na nog geen twee jaren geregeerd te hebben, door zijn eigen volk in Mei 1863 werd vermoord. Aandoenlijk is het den zendeling ELLIS te hooren spreken van den indruk, dien dat sterven op hem maakte. »Dit dan" zoo schrijft hij »was het einde van zoo menig uur van ingespaunen arbeid en ernstig nadenken. Welk een wereld van liefelijke hoop vernietigde dat korte woord; »RADAMA is dood" in mijn hart. Hoe geheel anders dan bij mijne aankomst kwam mij nu in vele opzigten de toekomst van Madagascar voor." Maar was hij en zijne medearbeiders door dit sterven geheel ternederge-slagen, weldra bleek het, dat dit niet die nadeel-ige gevolgen had, die zij er van vreesden. Wel is waar bleef RADAMA's opvolgster, zijn weduwe RASOHERINA aan hare heidensche godsdienst getrouw. Toch legde zij den christenen geen moeilijkhe-den in den weg. Alleen, zeide zij, van hen, die beweerden eene betere belijdenis te hebben, te verwachten, dat zij ook beter handelden dan anderen. Onder haar regeering werd de eerste van de vier martelaars- of gedachteniskerken in-gewijd, die op die plaatsen, waar vroeger belij-ders des Evangelies door geweld het leven had-

den verloren, werden gesticht, ook op die rots, waarvan wij daar straks verhaalden. (1) Voorspoedig breidde onder haar wijs en mild bestuur het christendom zich uit, maar ook dit duurde niet lang. Reeds in 1868, bezweek zij aan een langdurige krankheid en haar opvolgster, een nicht van haar, beklom onder den naam van RANAVALONA II den troon.

Wat schrikkelijke herinneringen waren voor de christenen aan dien naam verbonden. Maar ziet! deze tweede RANAVALONA was geheel anders dan de eerste. Reeds op haar krooningsfeest toonde zij openlijk haren eerbied voor het christendom. Op eene voor haar opgerigte tribune lag op eene kleine tafel voor haar aan hare rechterhand hare kroon en aan den anderen kant een Bijbel. Zij hield bij die gelegenheid eene rede tot het volk, waarin deze merkwaardige woorden voorkomen: »wat het bidden betreft" (zoo wordt op Madagascar gewoonlijk de nieuwe godsdienst genoemd), »zoo is het niet geboden en ook niet verboden, want God heeft u gemaakt." Tusschen Hem, den Schep- per en hare onderdanen, Zijne schepselen, beloofde zij op geenerlei wijze zich in te dringen.

---

(1) Zie over deze en andere bijzonderheden het »belangrijk" Maandberigt van het Ned. Zend. 1870, n°. 6.

Maar weldra toonde zij, hoe zij zelve Hem wilde aanbidden. Na van een inlandsch zendeling ANDRIAMBELO onderrigt ontvangen te hebben liet zij door dezen den 21sten Juli 1869 zich doopen en nadat de bewaarders van den voornaamste der afgoden verklaard had, dat deze het eigendom was van de koningin, heeft zij dezen in het openbaar laten verbranden.

Het liet zich verwachten dat na deze openlijke erkenning van het christendom velen het zouden aannemen. Weldra werd de aandrang zoo groot, dat de zendingen, hoewel er nog weer nieuwe waren bijgekomen, met hun werk verlegen raakten. Op eenige plaatsen gingen bij de godsdienstoefeningen geheel ongeschikten voor, hier een jongen van veertien jaar, daar een overheidspersoon, die nog op heidensche wijze met twaalf vrouwen leefde. Op andere ontbrak ten eenenmale elke voorganger en gebeurde het somwijlen, dat de menigte na eenigen tijd bij elkander te zijn geweest, uiteenging, nadat een uit haar midden de aandoenlijke bede had opgezonden: »o God! wij willen u dienen, maar wij weten niet hoe! Leer ons bidden, o God! of zend ons iemand, die het ons leert.»

Wel zijn zoo op Madagascar de velden wit om te oogsten en waar wij zoo menigmaal vernemen

van weinig vrucht op den zedingsarbeid, waar wij als op de Oostkust van Afrika van zoo menig mislukt, opgegeven werk hooren, daar vervult het ons hart met dankbare blijdschap, als wij hier en daar eens vernemen van welgelukken, van zegen op den arbeid. In ruime, in zeldzame mate werd die op Madagascar geschonken. Behalve de boden van het Londonsche genootschap en enkele Roomsche zendelingen die echter nog weinig slagen, zijn er nu ook van andere Engelsche en van een Noorweegsch genootschap werkzaam. Reeds zijn meer dan 300,000 inwoners voor het christendom gewonnen en hoewel onder deze het verschil duidelijk merkbaar is van hen, die voor en gedurende de vervolgingen en van hen, die na dien tijd toetraden, werkt dit er met kracht. Gode zij dank voor dien zegen, zeggen wij hier, hoop ik van harte. Hem zij dit veelbelovend, maar ook nog vele zorgen verwekkend werk op Madagascar aanbevolen. En is daar eens het christendom met kracht gekomen, dan mogen ook van daar Evangelieboden uitgaan onder die duizenden van Afrika's Oostkust, waar het nu nog zoo treurig duister is en ook over die volkeren het licht opgaan, waarvan wij op Madagascar den heerlijken dageraad aanschouwen.

12157754

Bij de Drukkers en Boekverkoopers M. WIJT & ZONEN, zijn verkrijgbaar de volgende Kleine Stukjes

Gents.	Gents.		
1. Peter Lobeck	15	48. Polycarpus	10
2. De welbestede stuiver.....	10	49. Als God werkt, wie zal dan keeren?.....	15
3. De wever uit Welsh	07½	50. De Soldaten-dochter.....	10
4. De kleine bewoner van het Auvergnésche Gebergte.....	10	51. Het gelukkige sterf bed... ..	10
5. Arme Sara.....	04	52. De weg en het middel	15
6. De jonge Hutbewoonster... ..	22½	53. De gast zonder bruijofstkl. ..	07½
7. Opwekking te Elberfeld.....	05	54. Treffend voorbeeld	07½
8. De Iersche boer.....	10	55. Levensschets v. Blumhardt ..	15
9. Elisabeth Cunningham.....	15	56. Hadara.....	04
10. John Robins, de matroos... ..	10	57. De oude genesheer.....	10
11. Uitbreiding der Parabel	10	58. De roepstem des Heeren ..	15
12. Kolonel Jacob Gardiner... ..	15½	59. Anna Walsh	07½
13. De Stroopers-dochter.....	10	60. Eerste zend. te St. Thomas ..	15
14. De Bode met goede tijding ..	15	61. Thirza.....	20
15. Jansje Allan	15	62. Vroegge godsvrucht	07½
16. Zonderlinge tusschenkomst der Voorzienigheid	07	63. De Russische kleermaker. ..	07½
17. Levensber. van Amelia Gale ..	07½	64. Kermerk. v. een kind Gods ..	07½
18. Sara Hill.....	12½	65. Overtuiging verwaarloosd. ..	12½
19. De geschied. van MarySmith ..	12½	66. Woord aan jonge moeders. ..	07½
20. De Dorps-predikant	10	67. De onbekende zending... ..	04
21. De waarheid van het Evang. ..	10	68. Mevrouw Kumpff.....	10
22. Kracht des geloofs	10	69. Opmerkelijke leiding Gods ..	07
23. Herman de houthakker... ..	12½	70. Een nieuw traktaatje.....	10
24. Laatste uren v. John Cowper ..	10	71. De vrome landman.....	07½
25. Het einde van den tijd.....	10	72. Ged. over de eeuwigheid... ..	07½
26. Wat God bewaart, is wel bewaard.....	15	73. Maria	10
27. Wie zijt gij? Wat hebt gij te doen?.....	10	74. William	07½
28. De weërhaan van het kasteel ..	12½	75. De Christen in het gasthuis ..	03
29. Eben-Haäzer in Latakko... ..	10	76. Lord Feignmouth	10
30. Indiaansche bekeerlingen ..	10	77. Leven van Schwartz... ..	08
31. De Christen-feesten.....	05	78. Wie zoekt die vindt.....	05
32. Verhaal van 2 predikers... ..	07½	79. Levensb. van een' soldaat... ..	05
33. De tijd en de eeuwigheid ..	10	80. Pucalsdorp.....	07½
34. Kort en heilzaam berigt	10	81. Onnoodige zorgen	04
35. Johan Coenraad Ter Linden ..	07½	82. Zachéüs.....	08
36. Een beroep op het hart	12½	83. De twee bureu	10
37. De ludman in den Elzas... ..	10	84. Bekeering v. A. H. Franke. ..	04
38. Sterfgevallen van zeven bekeerde heidenen	10	85. Blandina	07½
39. Levensloop van C. L. Töpfer ..	07½	86. Bede van een grijsaard	07½
40. Eenige bijzonderheden uit het leven van Morrison.....	15	87. Het huisgez. te Haeterdale ..	15
41. Lydia S.....	07½	88. Inwendig Christendom onder Hottentotten	05
42. Hugo Bourne.....	07½	89. Aärons dood	15
43. De christelijke viering van den Zondag	05	90. Het Paaschfeest.....	10
44. Henri Obookiah.....	10	91. Leven van Chrysostomus ..	07½
45. De zendingen in Groenl... ..	15	92. Het geheimzinnige in den Christen	05
46. Het bezoek bij een kranke... ..	15	93. Jacob Wilson	15
47. Brieven van een' leeraar	15	94. De eerste kerkgang	10
		95. Wanneer ben ik, enz.....	06
		96. Overeenk. Christel. Godsd. ..	05
		97. Zendingsgave	15
		98. De zwarte knecht.....	10